

کلیدواژه‌ها: شیوه‌های نوین تدریس، فناوری اطلاعات و ارتباطات (فاوا)، موانع

فناوری بپذیرد، آموزش و پرورش است. استفاده از فاوا در آموزش و پرورش در حال تبدیل شدن به بخش مهمی از سیاست‌گذاری‌ها و اصلاحات آموزشی است (کوزما؛ ۲۰۰۸). اکثر کشورها، به‌کارگیری فناوری اطلاعات را رکن اصلی برنامه‌های ملی خود برای بهبود نظام آموزشی و ارتقای کیفیت روش‌های تدریس قرار داده‌اند.

استفاده از این فناوری در مدارس به دلایل اثبات‌شده تربیتی، اجتماعی و اقتصادی، ضرورتی اساسی تلقی می‌شود و بسیاری از دولت‌ها به منظور

از اواخر دهه ۵۰ قرن بیستم، تحولی در جهان آغاز شد که بعدها آن را «موج سوم» نام نهادند. از آن زمان تاکنون، فناوری اطلاعات به‌عنوان راهبر و هدایتگر این موج پیش‌گام، هر روز بیش از پیش و با سرعتی بیشتر پدیده‌ای نوین را برای بشر به ارمغان آورده است. یکی از حوزه‌هایی که بالقوه می‌تواند تأثیرات فراوانی از این

لیلا سادات علوی

کارشناس ارشد مدیریت آموزشی

ترغیب معلمان به کاربرد فاوا در تدریس: بررسی موانع



اشاره

باتوجه به حرکت پرشتاب جوامع توسعه‌یافته برای ارتقای کیفیت نظام تعلیم و تربیت از طریق توسعه کاربری فاوا، در کشور ما نیز برنامه‌ریزی و طرح‌های پژوهشی و اجرایی بی‌شماری در زمینه فاوا، از جمله طرح تکفا، مدارس هوشمند، و آموزش ضمن خدمت معلمان به اجرا گذاشته شده یا در حال اجراست، اما سؤال این‌جاست که با وجود این آگاهی از اهمیت و تأثیرگذاری فاوا در سطح کلان و خرد نظام آموزشی و اجرای طرح‌های گوناگون با هزینه‌های کلان، چرا باز هم شاهد استفاده نشدن از فاوا در کلاس‌های درس، به‌عنوان خط مقدم نظام آموزشی کشورمان، هستیم.

در این مقاله سعی شده است برای پاسخ‌گویی به این پرسش موانع شناسایی شوند و پیشنهادهایی نیز برای رفع آن‌ها ارائه گردد.

حمایت از پروژه‌های توسعه‌ی فاوا در آموزش و پرورش اقدام به سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی‌های عمده و کلان کرده‌اند (پلگروم: ۲۰۰۱). از آنجا که بیشترین مسئولیت تربیت نسل جدید به‌عهده‌ی معلمان است، لازم است که هرچه سریع‌تر در روش تدریس و نحوه‌ی آموزش آنان تغییراتی متناسب با اوضاع به‌وجود آمده صورت گیرد (آقازاده، ۱۳۹۰).

با توجه به حرکت پرشتاب جوامع توسعه‌یافته برای ارتقای کیفیت نظام تعلیم و تربیت از طریق توسعه‌ی کاربری فاوا، در کشور ما نیز برنامه‌ریزی در این راستا ضرورت اساسی یافته است و مسئولان آموزش و پرورش طرح‌های پژوهشی و اجرایی بی‌شماری را در زمینه‌ی فاوا به اجرا گذاشته‌اند یا در حال اجرا دارند که از جمله می‌توان به طرح تکفا، مدارس هوشمند، طرح آموزش ضمن خدمت معلمان و غیره اشاره کرد. سؤال این است که با وجود آگاهی از اهمیت و تأثیر فاوا در سطح کلان و خرد نظام آموزشی و اجرای طرح‌های گوناگون با هزینه‌های کلان، چرا باز هم شاهد عدم استفاده از فاوا در کلاس‌های درس، به‌عنوان خط مقدم نظام آموزشی کشورمان، هستیم.

این مقاله می‌کوشد به این پرسش که «چرا معلمان ما از تلفیق روش‌های تدریس خود با فاوا خودداری می‌کنند» پاسخ دهد و ضمن شناسایی موانع موجود، پیشنهادهایی برای رفع این موانع ارائه دهد.

ضرورت و سودمندی بهره‌گیری از فاوا در نظام آموزشی

ورود فناوری‌های جدید، علاقه به کسب دانش با روش‌های متنوع و متناسب با موقعیت‌های گوناگون را افزایش داده است؛ به‌طوری که امروزه می‌توان ادعا کرد میزان اطلاعات بشر هر چهار تا پنج سال دو چندان می‌شود. به‌عبارت دیگر، مجموع اطلاعات قابل دسترس برای یک دانشجو در سال ۱۹۹۷ کمتر از یک درصد اطلاعاتی است که در سال ۲۰۵۰ در دسترس دانشجوی دیگر قرار می‌گیرد (عطاران، ۱۳۸۳).

فاوا توانایی بالقوه‌ای در بهبود فرایند تدریس دارد که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- ایجاد فرصت‌های برابر آموزشی
 - تقویت نقش معلم
 - بهبود کیفیت تدریس
 - مقابله با مشکلات آموزش جمعی
 - فراهم ساختن آموزش مستمر
 - انفرادی کردن آموزش؛
 - تأکید بر جنبه‌های انسانی آموزش (عطاران، ۱۳۸۳).
- بنابراین، با توجه به تحولات وسیع و فراگیر جوامع، افراد برای پاسخگویی به نیازهای پیچیده‌ی جامعه مدرن نیازمند آموزش و پرورش مدرن هستند و این امر جز

با ایجاد تحول در نظام آموزش و پرورش و تغییر در محیط‌های یادگیری ممکن نخواهد بود.

موانع کاربرد فاوا در تدریس

با توجه به ادبیات و پژوهش‌های صورت گرفته در این زمینه، شناخت و جست‌وجوی موانع کاربرد فاوا در تدریس در سه محور کلی زیر دسته‌بندی می‌شود.

- ویژگی‌های شخصی معلمان (اعتقادات، عادات، انضباط، دانش و مهارت)؛
- امکانات و تجهیزات موجود در مدارس (فضا، بودجه، سخت‌افزار و نرم‌افزار)

● شیوه‌ی برنامه‌ریزی درسی و نیروی انسانی متخصص (برنامه‌ی درسی، زمان، کمبود متخصص و ساختار کتاب‌های درسی).

طبق یافته‌های پژوهش‌های سعادت طلب (۱۳۸۸)، ایزی (۱۳۸۶)، تقوایی (۱۳۸۴)، پلگرام^۲ (۲۰۰۱)، لای و پرات^۳ (۲۰۰۴) و کوزما (۲۰۰۸) عمده‌ترین مانع بهره‌گیری از روش‌های تدریس مبتنی بر فاوا در درجه‌ی اول «کمبود امکانات و تجهیزات مناسب با فاوا، در مدارس» است. «ناهماهنگی برنامه‌های درسی، کمبود نیروی انسانی متخصص» و «ویژگی‌های شخصی معلمان» به‌عنوان موانع بعدی شناسایی شده است.

پیشنهادهایی برای رفع موانع کاربرد فاوا در روش‌های تدریس

- کنترل و توجه به امکانات و تجهیزات موجود در مدارس

- اقدام به تحقیق بنیادی، گسترده و کنترل شده در سراسر کشور مبنی بر شناسایی موانع بهره‌گیری از روش‌های تدریس مبتنی بر فاوا
- تغییر قوانین و مقررات استفاده از امکانات و تجهیزات مدارس

● نیازسنجی مراکز آموزشی در کوتاه‌ترین زمان و ارائه‌ی نرم‌افزارهای متناسب با آن مراکز و پیگیری مستمر نحوه و میزان استفاده از این نرم‌افزارها.

- تصحیح شیوه‌ی برنامه‌ریزی درسی و استفاده از نیروهای انسانی متخصص

- تغییر ساختار برنامه‌ریزی درسی و محتوای دروس متناسب با فاوا
- استفاده‌ی گروهی از معلمان متخصص در زمینه‌ی تولید محتوای الکترونیکی در هر درس، برای ارائه‌ی راهکارهای تبدیل این کتاب‌ها به نرم‌افزار تولید محتوای الکترونیکی آن

● اقدام به تعریف پست سازمانی هماهنگ‌ساز فاوا در جدول سازمانی آموزش و پرورش و مدارس (لای و پرات، ۲۰۰۴).

چی شد که این جوری شد؟



- در نظر گرفتن ویژگی‌های شخصی معلمان
 • اقدام به برگزاری کلاس‌های آموزشی هدفدار
 در زمینه فاوا برای افزایش آشنایی معلمان و کارکنان
 با فاوا
 • ارزیابی و ارتقای عملکرد معلمان با شیوه‌های
 انگیزشی به منظور افزایش انگیزه در کاربرد فاوا
 • برگزاری دوره‌های آموزش ضمن خدمت با
 موضوع تلفیق روش‌های تدریس با فاوا.

پی‌نوشت‌ها

1. Kozma
2. Pelogrom
3. Lai & Pratt

منابع

۱. آقازاده، محرم. راهنمای روش‌های نوین تدریس برپایه پژوهش‌های مغزمحوری، ساختگرایی، یادگیری از طریق همیاری، فراشناخت و... آییژ. تهران. ۱۳۹۰.
۲. ایزی، مریم؛ بررسی موانع توسعه آموزش الکترونیکی و ارائه الگوی مناسب بهره‌گیری از آن در آموزش متوسطه از دیدگاه مدیران و دبیران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبائی. ۱۳۸۶.
۳. تقوایی، مرضیه. «بررسی موانع استفاده از آموزش مجازی در دوره متوسطه از دیدگاه مدیران دبیرستان‌های شهر تهران». پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شهید بهشتی. ۱۳۸۴.
۴. سعادت‌طلب، آیت‌الله. امکان‌سنجی به کارگیری فاوا در مدارس متوسطه شهر تهران از دیدگاه دبیران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شهید بهشتی. ۱۳۸۸.
۵. شعبانی، حسن. مهارت‌های آموزش و پرورش. سمت. تهران. ۱۳۸۴.
۶. عطاران، محمد. «جهانی شدن و تأثیر آن بر اهداف تعلیم و تربیت». سخنرانی و همایش ملی جهانی شدن. دانشگاه تهران. ۱۳۸۳.
7. Department for Education and Skills, Departmental Report (2006).
8. <http://www.official-documents.gov.uk/document/cm68/6812/6812.pdf>
9. Kozma, R. (2008). Comparative analyses of policies for ICT in education International handbook of information technology in primary and secondary education. B: Springer Science. Available on http://robertkozma.com/images/kozma_comparative ICT_policies_chapter.pdf
10. Kozma, R. (2005). National policies that connect ICT based education reform to economic and social development. journal of Human Technology. N0.1, pp:117-156.
11. Lai, K.W., & PRATRT, K. (2004). Information and communication technology education technology school: the rule of the computer coordinator. British journal of education technology. Vol.34, No.4, PP:461-475.
12. Pelogrom. W.J. (2001). Obstacles to the inegration of ICT in education: results from a worldwide educational assessment. journal of Computers & Education. No. 37, pp:163-178.
13. Wilson, R. (2008), "E-education in UK", Journal of digital information, Vol.3, No.4, pp:107-115.